

Docentenhandleiding bij de module 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag'

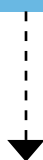
leraren-
opleiding

Welkom bij de docentenhandleiding van de module 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag'. Deze handleiding bestaat uit:

- Inleiding bij de module
- Klassikale verdieping
- Lesopbouw
- Stage- en praktijkopdrachten

In de [algemene handleiding](#) vind je informatie over het gebruik van dit lespakket, de inzet van verschillende modules over het lesgeven over gezonde relaties en seksualiteit in het algemeen, en tips voor bijvoorbeeld het creëren van een veilige sfeer in de groep.

Inleiding

Seksueel grensoverschrijdend gedrag is een verzamelterm voor alle vormen van seksueel gedrag die over de grenzen van een ander gaan. Er is sprake van seksueel misbruik als een volwassene seksuele handelingen verricht met een kind. Seksueel misbruik komt veel voor en daarom is de kans dat dit speelt bij een van de leerlingen uit jouw klas groot.

In deze module leren studenten:

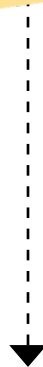
- ✦ Hoe je seksueel gedrag van leerlingen in de klas adequaat kunt duiden (wel of niet oké);
- ✦ Hoe je seksueel grensoverschrijdend gedrag bespreekbaar maakt in de klas;
- ✦ Hoe je adequaat reageert op mogelijke problemen die spelen bij leerlingen en daarbij zo nodig de meldcode gebruikt;
- ✦ Hoe je bij specifieke problematiek kunt verwijzen naar hulpinstanties.

Docenten spelen een belangrijke rol bij het signaleren van en handelen bij seksueel misbruik van hun leerlingen. Om te kunnen inschatten of seksueel gedrag (mogelijk) grensoverschrijdend is, kun je gebruik maken van het Vlaggensysteem. Aan de hand van zes criteria kun je seksueel gedrag indelen in vier categorieën, van oké naar helemaal niet oké. Deze categorieën worden aangeduid met verschillende kleuren vlaggen.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag maak je bespreekbaar door het thema onderdeel te maken van een doorlopende leerlijn, door in te spelen op de actualiteit en/of de leefwereld van de leerlingen én door te reageren op een situatie of gedrag in de klas.

Als er sprake is van (een vermoeden van) seksueel misbruik volg je de stappen van de Meldcode Kindermishandeling. Deze is verplicht aanwezig op iedere school.

De lesmodule 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag' vereist	
circa 60 minuten	klassikale tijd
circa 30 minuten	zelfstudietijd met de e-learning
circa 90 minuten	praktijkopdracht

Klassikale verdieping

VEILIGHEID IN DE LES

2 MIN.

Maak met studenten werkafspraken of wijs hen opnieuw op de eerder gemaakte afspraken. Meer informatie over veiligheid in de klas vind je in de [algemene handleiding](#).

OPDRACHT 1 - INTRODUCTIE - HERHALING MODULE

10-15 MIN.

Klassikaal bespreken

- ✦ Hoe was het voor jullie om meer te leren over hoe je als docent kunt omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag?
- ✦ Hoe hebben jullie het Vlaggensysteem ervaren? Is het duidelijk? Hoe vond je het om dit toe te passen?
- ✦ Ben je de Meldcode al eens tegengekomen op je stageschool? Wat viel je daarin op?

OPDRACHT 2 - REAGEREN OP SITUATIES IN DE KLAS

30 MIN.

Leerdoel

Studenten kunnen reageren op situaties in de klas en seksueel gedrag van leerlingen adequaat duiden (wel of niet passend bij een gezonde/normale seksuele ontwikkeling).

Materiaal

Voorbeelden van situaties in de klas (zie onder).

Beschrijving

Hieronder volgt een aantal casussen waarin seksueel gedrag wordt vertoond. De studenten kunnen in tweetallen reacties bedenken op onderstaande casussen.

Vraag de studenten eerst:

- ✦ Wat is seksueel gedrag?
- ✦ Wat maakt seksueel gedrag 'oké'?
- ✦ Welk seksueel gedrag is acceptabel in de klassen- of schoolcontext?

Laat de studenten in tweetallen reacties bedenken op de onderstaande casussen. De tweetallen bepalen samen of het gedrag van het kind bij de normale ontwikkeling hoort of (licht) grensoverschrijdend is. Daarna bespreek je de casussen en de reacties van studenten klassikaal.

Alle kinderen vertonen seksueel gedrag. Ze worden verliefd, zijn nieuwsgierig en proberen dingen uit. Wat is acceptabel seksueel gedrag, wanneer gaat dit over de grens en wanneer is er sprake van zwaar grensoverschrijdend gedrag? Door jezelf de zes vragen van het Vlaggensysteem te stellen, kom je hier gemakkelijk achter.

Stel jezelf zes vragen:

- ✦ Vinden ze het allebei oké, hebben ze toestemming gegeven?

- ✦ Is het vrijwillig?
- ✦ Zijn de betrokken kinderen gelijkwaardig qua leeftijd, intelligentie en populariteit?
- ✦ Past het gedrag bij de ontwikkelingsfase waarin ze zitten?
- ✦ Past het gedrag binnen de context?
- ✦ Staat respect voorop? Is het gedrag niet beschadigend of vernederend voor het kind?

Als je een van deze vragen met 'nee' beantwoordt, kan er sprake zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Deze zes criteria zijn gebaseerd op het [Vlaggensysteem](#), dat ontwikkeld is door Sensoa en Movisie.

Wat doe je?

Jouw reactie hangt af van de situatie: wat er gebeurt, met wie en waar. Acceptabel gedrag is natuurlijk prima. Licht of zwaar grensoverschrijdend gedrag vraagt om ingrijpen. Hier is het ook van belang om leerlingen duidelijke kaders mee te geven over welk seksueel gedrag wel of niet acceptabel is in de klas en op school. Leerlingen kunnen kaders missen en krijgen dit ook niet altijd vanuit hun ouders mee. Welke gedragsregels of afspraken heeft de school hierover gemaakt en worden deze ook uitgedragen en nageleefd?

Belangrijk: veroordeel en bestraf de leerling niet, maar geef aan hoe hij of zij het gedrag kan veranderen.

Voorbeelden van situaties in de klas

Gebaseerd op '[Situatietekeningen: Omgaan met seksueel \(grensoverschrijdend\) gedrag op school](#)' (Sensoa)

Casus 1

Je bent met de klas op brugklaskamp. Het is middagpauze en je mist twee van je leerlingen. Je loopt een rondje door de gehuurde blokhut en vindt de twee leerlingen giechelend op bed. Je vraagt: "Wat valt er te giechelen?". De twee meiden worden knalrood en schuiven een oude *Playboy* naar voren.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 2

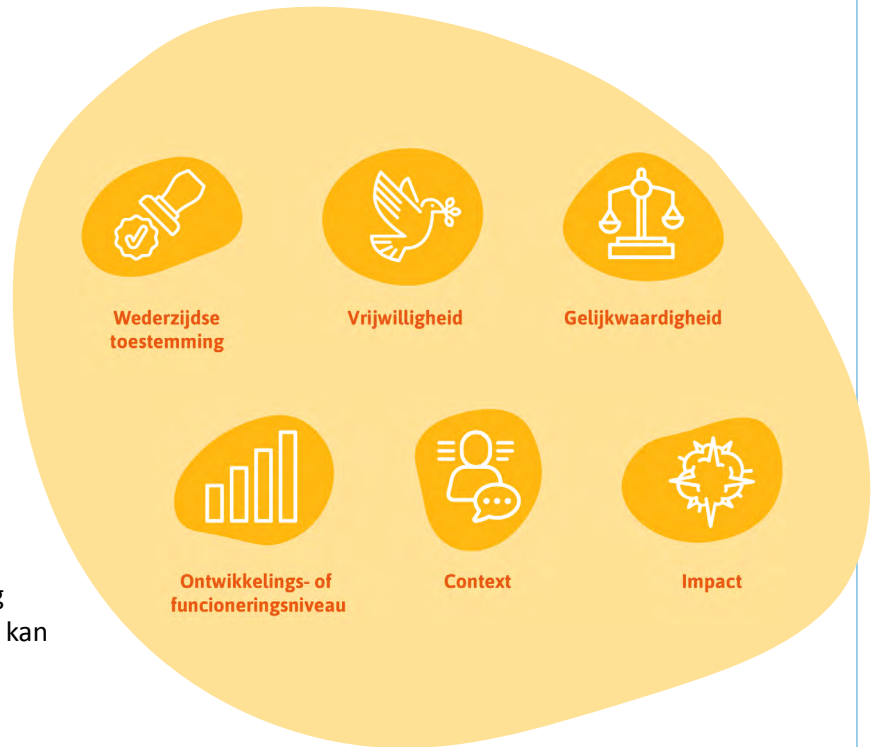
Je bent met je mentorklas (havo 3) op uitje; jullie zijn in het zwembad. Tijdens het omkleeden voor het zwemmen zie je dat een aantal jongens stiekem foto's maakt van hun leeftijdsgenoten in de omkleedhokjes. De leeftijdsgenoten hebben niks door en de jongens gieren van het lachen.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 3

Tijdens de leswisseling zie je twee meiden elkaar kussen in de aula. Een van de meiden is 15, de ander zit in de eindexamenklas en is 17. De oudere leerling heeft de borsten van haar 15-jarige vriendin in haar handen.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 4

Tijdens de gymles zijn een jongen en een meisje van 15 verstopt in een kleedhokje. Het meisje toont haar borsten en de jongen heeft alleen zijn onderbroek aan. Ze strelen elkaar en glimlachen.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 5

De docent van een 5 vwo-klas komt na de gymles onaangekondigd de kleedkamer binnen. Sommige jongens zijn naakt en schrikken overduidelijk.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 6

Een docent van een 2 vmbo-tl-klas staat bekend om zijn amicale contact met zijn leerlingen. Hij leunt regelmatig over de leerlingen heen. Soms vinden leerlingen dat niet erg, maar vandaag zie je dat een van de leerlingen erg rood wordt.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 7

Na de les over relatievormen vragen kinderen uit de eerste klas: 'Bent u getrouwd? En hebt u ook kinderen?' Je antwoordt dat je geen kinderen hebt en dat je ook geen partner hebt. Een ander kind reageert hierop: 'Vrijt u dan nooit?'.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

Casus 8

Er gaat een video rondt in de 4 vwo-klas. In de video is een leerling uit 6 vwo te zien. Zij zit met een aantal vriendinnen in het park. In de video wordt er ingezoomd op haar borsten en kruis. De video staat op een TikTok-account zonder duidelijke afzender.

Beoordeel het gedrag.

- ✦ Hoe reageer je?
- ✦ Wat kan de school verder nog doen?

Casus 9

Op een sportdag masturberen twee jongens van 13 en 17 met elkaar in een kleedhokje. Zij lijken er allebei duidelijk van te genieten.

- ✦ Beoordeel het gedrag.
- ✦ Hoe reageer je?

AFSLUITING**2 MIN.**

Laat alle studenten even nadenken over één woord dat het meest op de voorgrond komt als ze terugdenken aan de module en les. Ze mogen dit 'popcorn style' delen. Dat betekent dat je niet de kring rondgaat, maar dat iedereen iets mag zeggen wanneer het in ze opkomt. Deel, als je wil, zelf ook welk gevoel je hebt overgehouden aan de les.

Praktijkopdrachten

ONDERZOEK IN DE PRAKTIJK: EEN SOCIALE KAART MAKEN

Leerdoel

Studenten onderzoeken de omgeving van de school, maken een sociale kaart en ontdekken wanneer deze betekenisvol of bruikbaar kan zijn.

Materiaal

Websites, schoolgids, gemeentegids, protocollen.

Geef studenten de volgende onderzoeksopdracht

- ✦ Onderzoek hoe de zorgstructuur op je stageschool eruitziet: wie heeft welke verantwoordelijkheid in welke situaties?
- ✦ Zoek naar (wijk)organisaties in de omgeving van de school die bezig zijn met seksuele en relationele vorming, seksuele gezondheid, gezonde groei en ontwikkeling van kinderen en jongeren, ondersteuning aan ouders bij de opvoeding, seksueel misbruik, seksuele intimidatie van een leerling in de klas et cetera. Welke organisaties zijn er allemaal? In welke situaties worden zij geraadpleegd? Met welke organisaties heeft de school contact? Op welke manier kunnen de organisaties een rol spelen bij aandacht voor gezonde relaties en seksualiteit op de middelbare school (bijvoorbeeld GGD'en, Centra Jeugd & Gezin, Jeugdgezondheidszorg, Veilig Thuis, wijkcentra of zorginstellingen)? De Jeugdgezondheidszorg werkt met een [richtlijn seksuele ontwikkeling 0-18-jarigen](#). Hierin staan relevante thema's en tools voor de ondersteuning van kinderen bij gezonde en veilige ontwikkeling en signalering van seksueel gedrag.
- ✦ Zet de organisaties in een overzichtelijke kaart. En maak op de kaart zichtbaar wat de organisaties doen en wat ze voor de school kunnen betekenen.

Colofon

Docentenhandleiding bij de module 'Seksueel grensoverschrijdend gedrag'

Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

Uitgever: Stichting School & Veiligheid en Rutgers

Vormgeving: Caro Grafico | Grafisch Ontwerp

©2022, Stichting School & Veiligheid

